

*Μια σύντομη παρουσίαση του
προγράμματος «Απαρτιωτικό,
θεραπευτικό πρόγραμμα στη
σχιζοφρένεια (IPT)».*



Κ. Ευθυμίου & Σ. Ρακιτζή
Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της
Συμπεριφοράς

Εισαγωγή I

Το IPT (Integriertes Psychologisches Therapieprogramm bei Schizophrenen Erkrankten) είναι ένα γνωσιακό συμπεριφοριστικό ομαδικό θεραπευτικό πρόγραμμα με σκοπό την βελτίωση των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των σχιζοφρενών.

Οι πρώτες εφαρμογές του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν πριν από 20 χρόνια. Το πρόγραμμα αυτό ερευνήθηκε εμπειρικά σε 20 δημοσιευμένες έρευνες με περισσότερους από 700 ασθενείς, κυρίως στην πανεπιστημιακή ψυχιατρική κλινική της Βέρνης.

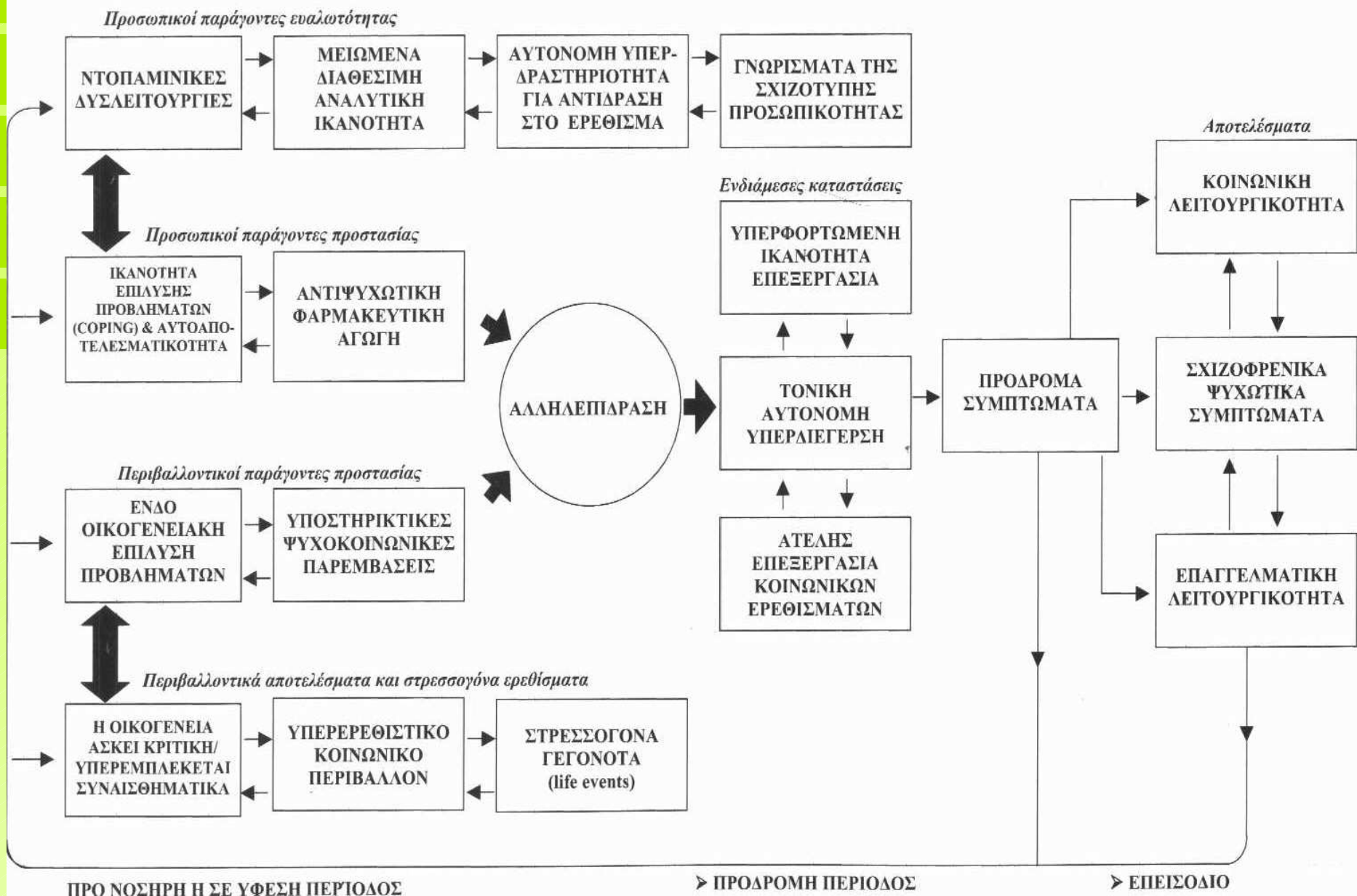
Εισαγωγή II

Με το πέρασμα του χρόνου λήφθηκαν υπόψη οι νεώτερες θεωρητικές και εμπειρικές γνώσεις της έρευνας για την σχιζοφρένεια και με βάση αυτές το πρόγραμμα αυτό επεξεργάστηκε και μετεξελίχθηκε (Brenner et al. 1992; Roder et al. 1995). Πρόσφατα εκδόθηκε στην 5η μορφή του. Στην Ελλάδα μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε από ομάδα του Ινστιτούτου Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς και θα εκδοθεί σύντομα.

Αιτιολογικά μοντέλα I

- Τα μοντέλα ευαλωτότητας, στα οποία λαμβάνονται υπόψη βιολογικοί, ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες (βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο) έχουν τεκμηριωθεί εμπειρικά και είναι όλο και πιο αποδεκτά (Zubin & Spring, 1977; Nuechterlein et al. 1994). Βιολογικοί, ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες λαμβάνονται υπόψη για την διάγνωση, γένεση, πορεία και θεραπεία της σχιζοφρένειας.

ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑ, ΣΤΡΕΣ, ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ (από το σχήμα του Nuechterlein, 1978)



Αιτιολογικά μοντέλα II

- Με βάση το βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο αντιμετωπίζεται η σχιζοφρένεια ως μία συστημική διαταραχή (Bellack & Muesser, 1993; Brenner et al. 1992). Οι αλλαγές στην δομή του εγκεφάλου είναι έκφραση μιας βιολογικής ευαλωτότητας και οι διαταραχές της επεξεργασίας πληροφοριών αποτελούν έκφραση μιας γνωστικής ευαλωτότητας (Hodel & Brenner, 1994).

Απεικόνιση 1: Σχηματική αναπαράσταση για την κατανόηση της αλληλεπίδρασης της σχιζοφρένειας με τους παράγοντες Ευαλωτότητα, Στρες, Ικανότητες και δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων (από το σχήμα του Nuechterlein et al. 1994)

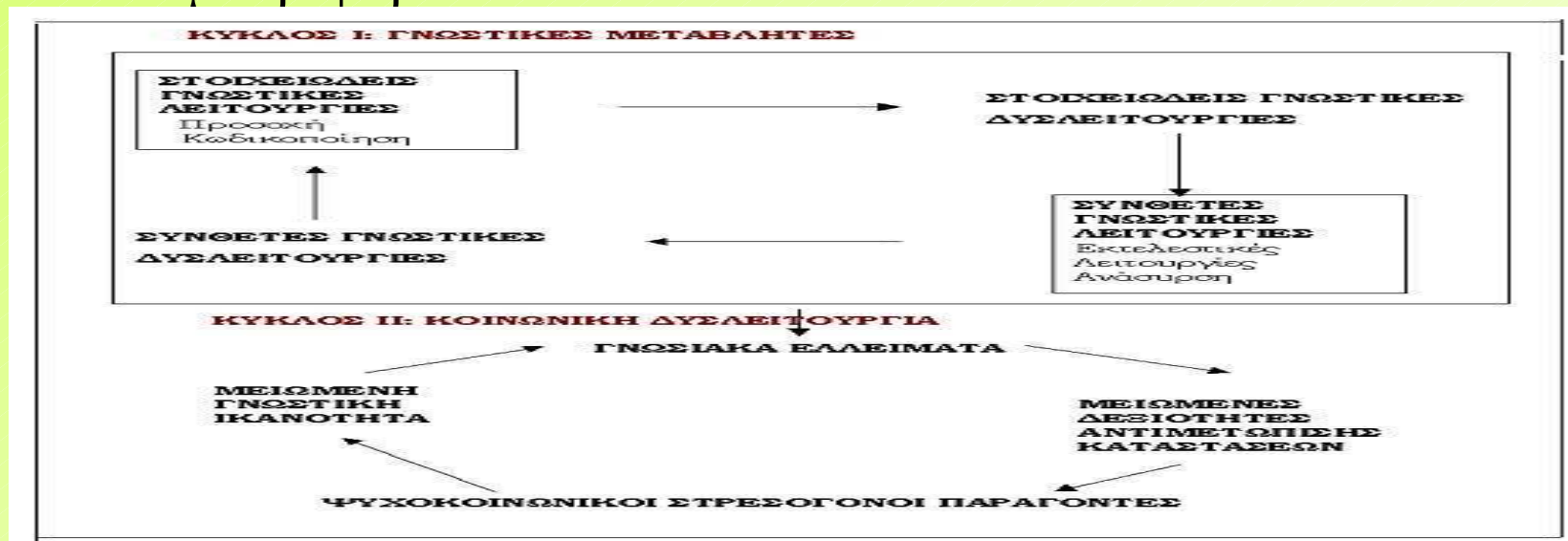
Αιτιολογικά μοντέλα III

- Τα μοντέλα επεξεργασίας πληροφοριών συμβάλλουν στην κατανόηση των διαταραγμένων συστημάτων επεξεργασίας πληροφοριών στους σχιζοφρενείς (Brenner, 1986). Η επεξεργασία πληροφοριών συνδέεται άμεσα με τις διαδικασίες της κατηγοριοποίησης, σύνδεσης και αξιολόγησης πληροφοριών, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με την ανθρώπινη συμπεριφορά.



Αιτιολογικά μοντέλα IV

- Το μοντέλο των 2 κύκλων δημιουργεί μία συσχέτιση ανάμεσα στις γνωστικές διαταραχές και την κοινωνική συμπεριφορά (Hodel & Brenner, 1994). Εδώ παρουσιάζονται οι αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στην επεξεργασία πληροφοριών και την κοινωνική συμπεριφορά



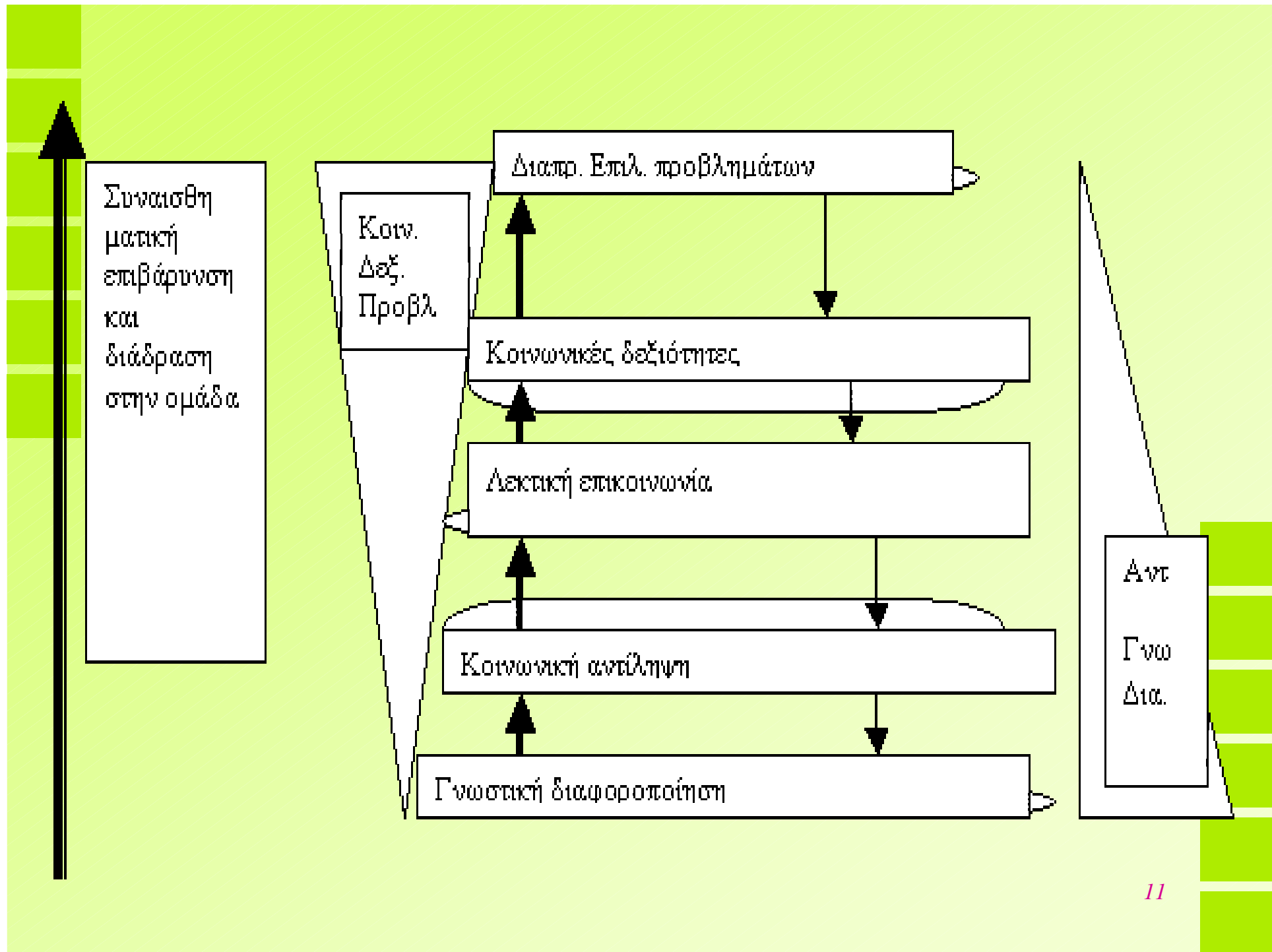
Σχήμα. Τροποποιημένο το μοντέλο των Brenner et al. (1992)

Θεραπευτικό πλαίσιο του IPT

- Τα ψυχοκοινωνικά θεραπευτικά προγράμματα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία με βάση και τα μοντέλα, τα οποία παρουσιάστηκαν πιο πάνω. Προτιμούνται συμπεριφοριστικά προγράμματα, τα οποία περιλαμβάνουν γνωσιακές μεθόδους, εκπαίδευση στην διεκδικητική συμπεριφορά και ψυχοεκπαιδευτικές θεραπείες οικογένειας (Bellack & Mueser, 1993).

Στόχοι της Θεραπείας

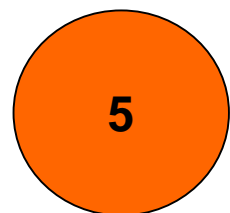
- Μείωση των γνωστικών ελλειμμάτων και των διαταραχών επεξεργασίας πληροφοριών,
- μία πραγματική ρεαλιστική αντίληψη και ιδιαίτερα των διαπροσωπικών καταστάσεων, οι οποίες επιβαρύνουν συναισθηματικά τον ασθενή,
- η καλύτερη ποιότητα ζωής γενικότερα και μια καλύτερη προσαρμογή σε σημαντικούς τομείς της ζωής



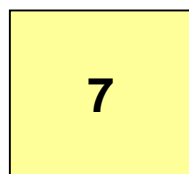
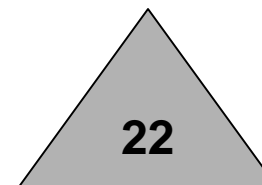
Εφαρμογή του IPT

- 2 συνεδρίες την εβδομάδα
- Η διάρκεια κάθε συνεδρίας κυμαίνεται από 30-90 λεπτά
- Η διάρκεια της θεραπείας για τα μεμονωμένα υποπρογράμματα ή για το συνολικό θεραπευτικό πρόγραμμα εξαρτάται.
- Η θεραπεία σε ασθενείς με μεγάλα χρονικά διαστήματα νοσηλείας διαρκεί 1-2 χρόνια.
- Κάθε συνεδρία πραγματοποιείται από έναν κύριο θεραπευτή και από 2 συν-θεραπευτές.
- Το θεραπευτικό υλικό υπάρχει για κάθε υποπρόγραμμα και περιγράφεται αναλυτικά στο εγχειρίδιο.

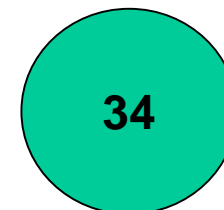
Ασκήσεις με κάρτες



ΔΕΥΤΕΡΑ



ΠΕΜΠΤΗ



Το υποπρόγραμμα γνωστική διαφοροποίηση

- *Επίπεδο 1: Ασκήσεις με κάρτες*
- *Επίπεδο 2: προφορικά συστήματα εννοιών*
 - *A. ιεραρχίες εννοιών*
 - *B. Συνώνυμα, αντίθετα*
 - *Γ. Ερμηνείες λέξεων*
 - *Δ. Κάρτες με λέξεις*
 - *Ε. Έννοιες με διαφορετική ερμηνεία*
- *Επίπεδο 3: στρατηγικές αναζήτησης*

Το υποπρόγραμμα κοινωνική αντίληψη

- *Επίπεδο 1:* Συλλογή πληροφοριών
- *Επίπεδο 2:* Ερμηνεία και συζήτηση
- *Επίπεδο 3:* Αναζήτηση τίτλου

Το υποπρόγραμμα λεκτική επικοινωνία

- *Επίπεδο 1:* Ακριβής απόδοση δοσμένων προτάσεων.
- *Επίπεδο 2:* Απόδοση του νοήματος των προτάσεων, οι οποίες διατυπώνονται από τους ασθενείς.
- *Επίπεδο 3:* Ερωτήσεις με απάντηση.
- *Επίπεδο 4:* Η ομάδα κάνει ερωτήσεις σε 1-2 μέλη για ένα θέμα
- *Επίπεδο 5:* Ελεύθερη επικοινωνία

Το υποπρόγραμμα κοινωνικές δεξιότητες

- *Επίπεδο 1:* (γνωστική επεξεργασία): Ορισμός καθορισμένης κατάσταση, στην οποία θα γίνουν ασκήσεις. Η επίτευξη του στόχου προϋποθέτει μία κοινωνική διάδραση.
- *Επίπεδο 2:* Εφαρμογή: Στην αρχή πραγματοποιείται το παιχνίδι ρόλου από τους συνθεραπευτές, ώστε τα μέλη της ομάδας να έχουν ένα πρότυπο και στην συνέχεια συμμετέχουν οι ασθενείς σε αυτό το παιχνίδι ρόλου. Παράλληλα μπορούν να πραγματοποιηθούν και εκτός κλινικής κάποιες ασκήσεις. Σε προχωρημένες ομάδες χρησιμοποιούνται και video.

Το υποπρόγραμμα διαπροσωπική επίλυση προβλημάτων

- Τα θεραπευτικά βήματα:
- Στην αρχή αναγνωρίζεται ένα πρόβλημα. Η επιλογή προβλημάτων γίνεται με βάση κάποια κριτήρια, όπως πιθανότητα επίλυσης προβλημάτων ή η αναγκαιότητα της κατάστασης.
- Το επόμενο βήμα είναι η γνωστική επεξεργασία του προβλήματος. Χωρίζεται το πρόβλημα σε μικρότερα βήματα, τα οποία είναι ξεκάθαρα και μπορούν να επιλυθούν. Επεξεργάζονται και συζητιούνται στη συνέχεια εναλλακτικές λύσεις και αποφασίζεται η επιλογή μιας λύσης

Δυνατότητες εφαρμογής και ενδείξεις για το IPT

- Το πρόγραμμα αυτό δημιουργήθηκε αρχικά για ασθενείς με μεγάλη διάρκεια νοσηλειών. Σήμερα εφαρμόζεται τόσο σε ασθενείς, οι οποίοι παρακολουθούνται εξωτερικά όσο και σε ασθενείς, οι οποίοι επισκέπτονται μία κλινική ημέρας.
- Η ομάδα θα πρέπει να είναι ομοιογενής σε σχέση με συγκεκριμένα κριτήρια, όπως νοημοσύνη, δυνατότητα μάθησης και διαταραχές της επεξεργασίας πληροφοριών. Η ομάδα πρέπει να είναι ετερογενής σε σχέση με κριτήρια, όπως φύλο και ηλικία.

Θεραπευτές

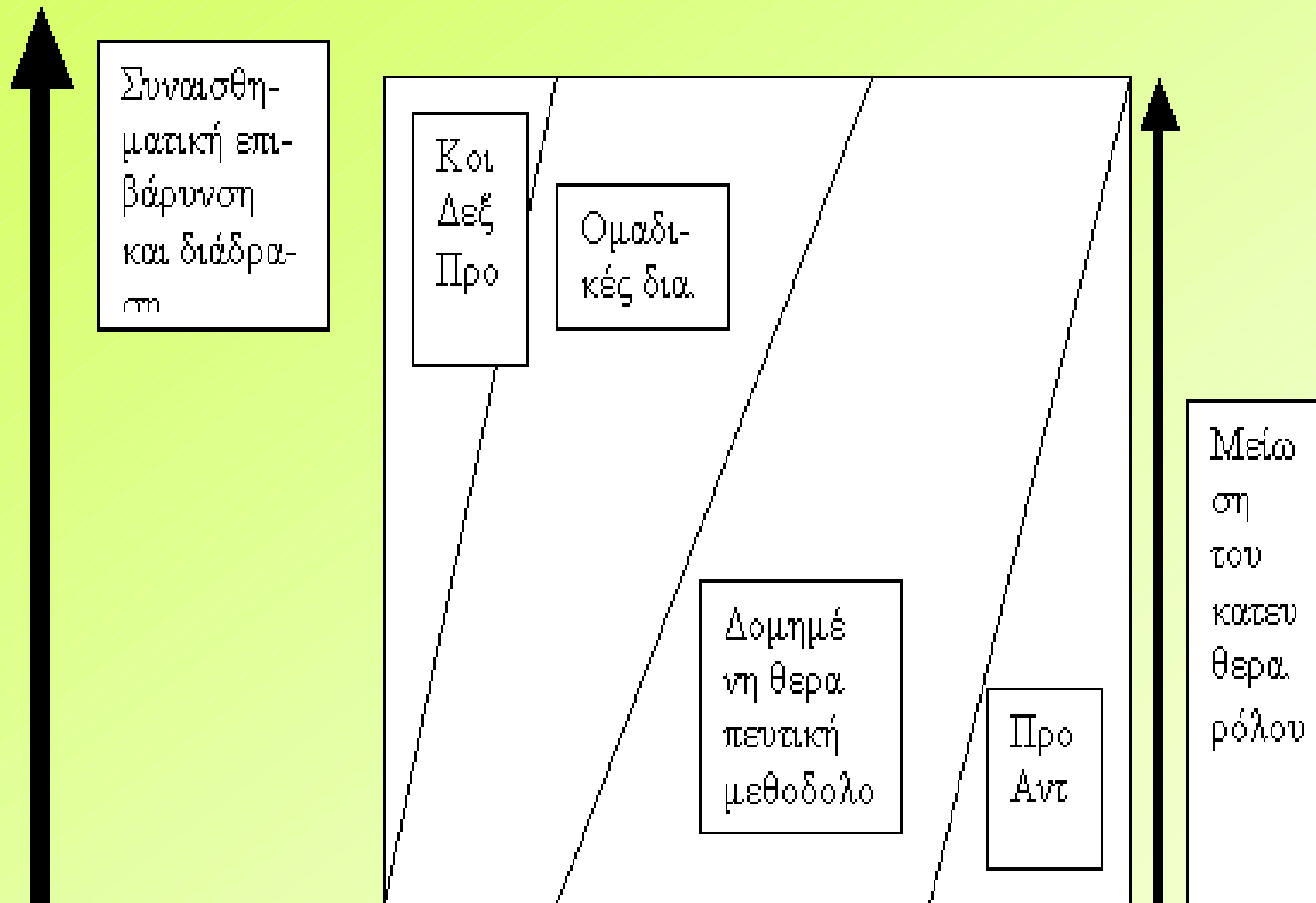
Οι θεραπευτές του IPT θα πρέπει να έχουν επαρκείς γνώσεις σε 3 βασικά θέματα:

Πρώτον θα πρέπει να γνωρίζουν καλά την μεθοδολογία των 5 υποπρογραμμάτων, κάτι το οποίο είναι κυρίως στο επίκεντρο στα πρώτα 2 υποπρογράμματα.

Δεύτερον οι γνώσεις για τις ομαδικές διαδικασίες και την δυναμική της ομάδας είναι επίσης απαραίτητες και γίνονται όλο και πιο σημαντικές στα τελευταία υποπρογράμματα.

Τρίτον και σπουδαιότερο, να έχουν μια επαρκή εκπαίδευση στην γνωσιακή συμπεριφοριστική θεραπεία

Η Εκπαίδευση των Θεραπευτών



Εμπειρικές έρευνες

- Διάφορες ανεξάρτητες έρευνες αξιολόγησης του προγράμματος IPT με σχιζοφρενείς έδειξαν αποτελεσματικά θεραπευτικά αποτελέσματα και κυρίως σε βασικές γνωστικές λειτουργίες. Διαπιστώθηκε ότι οι γνωσιακές τεχνικές από μόνες τους έχουν λιγότερο άμεση επίδραση στην βελτίωση της διεκδικητικής συμπεριφοράς. Η γενίκευση των θεραπευτικών αποτελεσμάτων εκτός θεραπευτικού πλαισίου δεν είναι ακόμα αποτελεσματική, δηλαδή η υπόθεση μιας άμεσης επικράτησης και επίδρασης των γνωστικών λειτουργιών σε επίπεδο συμπεριφοράς δεν επιβεβαιώθηκε. Τέλος φαίνεται ότι ο κύκλος ανάμεσα στις γνωστικές και κοινωνικές διαταραχές ενισχύεται ακόμα περισσότερο από τις συναισθηματικές επιβαρύνσεις.

Περαιτέρω εξέλιξη του IPT

- Γίνεται προσπάθεια εξέλιξης σε 2 προσανατολισμούς:
 - Αποτελεσματική αντιμετώπιση συναισθημάτων (Hodel, 1989).
 - Δημιουργία γνωσιακών-συμπεριφοριστικών θεραπευτικών προγραμμάτων για την αποκατάσταση σε σχέση με διάφορους τομείς (κατοικία, εργασία και ελεύθερος χρόνος)
- Αναπτύχθηκαν εξελίξεις του προγράμματος για την αποκατάσταση των σχιζοφρενών σε διάφορους τομείς, όπως εργασία, κατοικία και ελεύθερος χρόνος (Roder et al. (2002)
- Αναπτύχθηκε ειδικό εγχειρίδιο υποπρογραμμάτων για την αποκατάσταση των σχιζοφρενών που περιλαμβάνει ασκήσεις σχετικά με την εργασία, κατοικία, ελεύθερος χρόνος (Roder, Zorn, & Andres, 2005).